Valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaostolle

Asiantuntijapyyntö: HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Uudenmaan ELY-keskuksen lausunto teemasta kotouttaminen

Valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaosto on pyytänyt Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta asiantuntijalausunnon hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 teemasta **kotouttaminen**.

Maahanmuuttaneiden kotoutumisen onnistumisella on suuri merkitys koko suomalaisen yhteiskunnan menestykselle. Tavoitteen saavuttaminen vaatii tiivistä yhteistyötä ja kehittämistoimia. Uudenmaan ELY-keskus pitää lisäksi maahanmuuttaneiden oman osallisuuden lisäämistä ensiarvoisena kehittämiskohteena kaikkien kotoutumiseen tähtäävien tavoitteiden saavuttamiseksi. Olennaisin tekijä kotoutumisen onnistumisen taustalla on kuitenkin **yhteiskunnan vastaanottavuus.**

Kotouttamisen määrärahat ja toimet vuoden 2023 TAE:ssa. Muutokset ja uudet toimet sekä arvio näiden vaikuttavuudesta

Kotoutumisen ja kansainvälisen osaamisen määrärahoiksi vuodelle 2023 ehdotetaan 286,0 milj. euroa, joka on 120,8 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Tällä lisämäärärahalla varaudutaan siihen, että kunnat ja hyvinvointialueet pystyvät huolehtimaan ukrainalaisille tarjottavista kotoutumista edistävistä palveluista tarvittavassa laajuudessa. Lopullista summaa on vaikea arvioida, koska etukäteen ei tiedetä, kuinka paljon tilapäistä suojelua hakevia Suomeen saapuu ja jää Suomeen pysyvästi. Tulijoiden määrällä on suoria vaikutuksia myös lähivuosien määrärahatarpeeseen ja sen mahdolliseen kasvuun.

Osaamiskeskustoiminta Uudenmaan kunnissa tehnyt vaikuttavaa työtä

Kuntien moniammatilliseen osaamiskeskustoimintaan ja maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluihin suunnattua rahoitusta ollaan esityksessä vähentämässä 2,5 miljoonaa euroa vuodelle 2023. Erityisesti Uudellamaalla osaamiskeskusten toiminta on ollut keskeisessä roolissa. Monet maahanmuuttajat ovat saaneet kotoutumisajan jälkeen mahdollisuuden edetä opinnoissa osaamiskeskusten kautta ja ammatilliseen koulutukseen on saatu luotua onnistuneesti polkuja. Osaamiskeskusten työtä on kehitetty monien vuosien ajan eikä niiden rahoitusta olisi syytä ainakaan vähentää, kun maahanmuuttajien määrät ovat kasvamassa mm. ukrainalaisten maahanmuuton vuoksi.

UUDENMAAN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS
0295 021 000
www.ely-keskus.fi
Y-tunnus 2296962-1
Kirjaamo
PL 36, 00521 Helsinki
kirjaamo.uusimaa@ely-keskus.fi

ELY-keskusten toimintamenot

Vuonna 2023 ELY-keskusten toimintamenoja esitetään lisättäväksi 1 875 000 eurolla (25 htv). Määrärahan lisäys perustuu hallituksen esitykseen kotoutumislain muuttamisesta niin, että Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainasta pakenemaan joutuneet tilapäistä suojelua saavat henkilöt, joille on myönnetty kotikunta, lisättäisiin kunnille ja hyvinvointialueille maksettavien kustannusten korvausten sekä kuntaan osoittamisen piiriin, mikä heijastuu vahvasti myös ELY-keskusten työmäärään. Uudenmaan ELY-keskus pitää talousarvioesityksessä tähän liittyviä esitettyjä tavoitteita ja painopisteitä kannatettavina ja perusteltuina.

Kotoutumiskoulutuksen rahoituksen riittävyys

Vuonna 2023 Uudellamaalla käynnistyy pääkaupunkiseudun kotoutumiskoulutus, johon sisältyvät myös pidempään maassa asuneiden koulutukset, maahanmuuttajien osaamis- ja ammattitaitokartoitukset sekä monikieliset yhteiskuntaorientaatiot. Uudenmaan ELY-keskuksen arvion mukaan tilapäistä suojelua saavien ukrainalaisten määrä lisää kotoutumiskoulutusten tarvetta noin 20 %. Pidempään maassa asuneiden koulutusten asiakasohjausprosessin helpottuminen voi lisätä koulutusten kysyntää. Vuodelle 2023 esitetyt määrärahat yhdessä aiemmilta vuosilta siirtyvän rahan kanssa tulevat riittämään kotoutumiskoulutusten osalta.

Uudenmaan ELY-keskuksen huolena on kuitenkin määrärahojen riittävyys vuonna 2024. Hallituksen esitys laiksi kotoutumisen edistämisestä korostaa kotoutumispolkujen nopeuttamista. Nopea pääsy kotoutumiskoulutuksiin on tärkeää, jotta aika, jolloin maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan, riittää kaikkiin tarvittaviin palveluihin.

Kotouttamisen onnistuneisuus erityisesti maahanmuuttajien työllistymisen näkökulmasta

Uudenmaan erityispiirteenä muuhun maahan verrattuna on vieraskielisten suuri osuus, mikä näkyy myös työnhakijoiden ja työttömien prosentuaalisten määrien osalta. Kotoutumisen onnistuneisuutta on kuitenkin ylipäänsä vaikea arvioida eikä kotoutumista tulisi kytkeä pelkkään työllistymisen näkökulmaan; kotoutuminen on sitä, että maahanmuuttaja tuntee olevansa yhteiskunnan aktiivinen ja täysivaltainen jäsen. On silti tilastoista todettavissa, että maahanmuuttaneiden työttömyysaste on korkeampi kuin muun väestön, mutta lähivuosina siinä on ollut nähtävissä positiivista laskua: maahanmuuttaneiden työttömyys on vähentynyt koko maassa ja myös Uudellamaalla.

Uudenmaan ELY-keskus haluaa painottaa, että kotoutumisen onnistumisella on laajempi, **kansantaloudellinen näkökulma** liittyen esimerkiksi työvoimapulaan ja sen ratkaisuihin. Mikäli saamme Suomessa jo asuvien maahanmuuttaneiden osaamisen ja potentiaalin täysimääräisesti hyödynnettyä sekä heidän työpanoksensa käyttöön myös työvoimapula-aloilla, parantaa se Suomen talousnäkymiä.

Maahanmuuttaneiden työllisyyttä edistäviä toimia Uudellamaalla

Uudenmaan ELY-keskus on ottanut palveluiden hankinnassa huomioon tilapäistä suojelua saaneiden ukrainalaisten palvelutarpeet Uudenmaan alueella kotoutumiskoulutuksen opiskelijatyöpäivien määriä kasvattamalla. Uudenmaan ELY-keskus kartoitti erityisesti tilapäistä suojelua saavien asiakkaiden palvelutarpeita erillistä koulutushankintaa varten, mutta totesi nykyisten palveluiden kattavan palvelutarpeet ja kohderyhmän toiveet.

Uudenmaan ELY-keskus on hankkinut uutena palveluna **Ukrainasta paenneiden neuvontapalvelu**n. Siinä tehdään työnvälitysyhteistyötä TE-toimiston ja jatkossa kuntien kanssa niiden asiakkaiden osalta, joilla olisi halukkuutta ja mahdollisuuksia työllistyä ilman pidempiä palveluita. Rekrytointitilaisuuksiin on osallistuttu aktiivisesti sekä työnhakijoiden että työnantajien osalta.

Uudenmaan ELY-keskus on toteuttanut yhteistyössä työnantajien kanssa suunniteltuja ja rahoitettuja **RekryKoulutuksia**, ja tästä palvelumallista on saatu erittäin hyviä kokemuksia myös maahanmuuttaneiden työllistymisen osalta. Ammatilliseen työvoimakoulutukseen pyritään tarpeen mukaan sisällyttämään suomi toisena kielenä -tukea.

Ukrainan tilanne on nostanut esiin **yritysten vastuuta:** useat yritykset ovat pyrkineet työllistämään Ukrainasta paenneita ja kampanjoineet paenneiden tueksi. Kentällä on tapahtunut selkeä muutos suhtautumisessa sellaisen henkilöstön palkkaamiseen, joiden kielitaito kotimaisilla kielillä tai englanniksi ei ole vielä sujuvaa. Onnistumiseksi on laskettavissa myös kumppanuusohjelman hengessä erityisesti **yhdistysten ja yritysten yhteistyössä** tuottamat työllistämishankkeet, jotka ovat hyviä malleja siitä, kuinka laajentamalla vastuuta kotoutumisesta koko yhteiskuntaan saadaan hyviä tuloksia.

Kotouttamisen kipupisteet ja kehittämishaasteet

Kotoutumisen onnistuminen edellyttää, että saamme luotua Suomesta yhteiskunnan, joka on vastaanottava ja moninainen. Kaikki panostukset kotoutumiseen ovat turhia eivätkä tuo riittävää muutosta maahanmuuttaneiden hyvinvointiin ja työllisyyslukuihin, mikäli yhteiskunnassa ja työelämässä esiintyvää erityisesti rakenteellista rasismia ei saada kitkettyä pois. Kaikkien tulisi saada osakseen yhdenvertaista kohtelua, tuntea itsensä tervetulleeksi ja osaksi yhteiskuntaamme. Hyvien väestösuhteiden edistämisen tematiikka tulisi huomioida sekä valtion että kuntatason politiikassa valtavirtaistetusti.

Rekrytointisyrjintä ja rasismi Suomessa

Syrjintäkokemukset ovat suoraan yhteydessä henkilön hyvinvointiin ja mielenterveyteen sekä sitä kautta myös työllistymiseen, joten kaikki toimet tulisi ottaa käyttöön syrjintään puuttumiseksi. Suomalaisessa työelämässä vallitseva **rekrytointisyrjintä** on tieteellisesti todistettu Ahmad Akhlaqin (2020) tutkimuksessa. Vuonna 2019 PRA:n tekemän tutkimuksen mukaan Suomi sijoittui kaikkein rasistisimmaksi tutkimuksessa mukana olleeksi EU-maaksi. Rasismin ja syrjinnän kitkemiseksi luotu VN:n toimintaohjelma (2021) ja siinä esitetyt tavoitteet toimenpiteineen toimivat hyvänä pohjana työn edistämiselle käytännössä.

Yhdenvertainen kohtelu edistää hyviä väestösuhteita

Ukrainalaisten pakolaisten vastaanotto on osoittanut, että Suomi on kykenevä kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvien joustavaan ja solidaariseen lähestymistapaan. Kohtelun tulisi kuitenkin olla yhdenvertaista riippumatta tulijoiden uskonnosta, ihonväristä ja lähtömaasta. Tulijoiden taustaan perustuvien eriarvoistavien ja syrjivien rakenteiden luominen heikentää hyviä väestösuhteita, vaikuttaa yleiseen turvallisuuden tunteeseen kielteisesti ja kasvattaa radikalisoitumisen riskejä.

Matala osallisuuden kokemus heikentää hyvinvointia

Osallisuus on vahvasti yhteydessä hyvinvointiin. THL tutkimus (2018) osoittaa, että työelämän ulkopuolella olevat henkilöt kokevat kaksi tai jopa neljä kertaa yleisemmin psyykkistä kuormittuneisuutta, yksinäisyyttä ja heikkoa elämänlaatua. Koska tiedämme, että vieraskielisten työttömien määrä on noin kolminkertainen verrattuna valtaväestöön, pitäisi valtion kiinnittää tähän kohderyhmään erityistä huomiota ja kehittää maahanmuuttaneiden osallisuutta laaja-alaisesti. Hyviä käytäntöjä löytyy esimerkiksi kunnista.

Maahanmuuttaneiden naisten ja lasten kotoutumisen edistäminen

OECD:n vuonna 2018 tekemässä selvityksessä todetaan, että Suomen tulisi kiinnittää erityistä huomiota maahanmuuttaneiden naisten ja heidän lastensa kotoutumiseen. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat kotona lapsiaan hoitavat pakolaistaustaiset äidit. Heidän tavoittamisensa ja saamisensa työvoimapalvelujen piiriin olisi ensiarvoisen tärkeää. 51. momentin määrärahoja käytetään pääasiassa työttömänä työnhakijana olevien työllisyyden edistämiseen, joten kotona lapsia hoitaville henkilöille ei näitä viranomaispalveluja voida tarjota.

Vuonna 2023 suurimmista haasteista työllisyyden osalta on Ukrainasta paenneiden (pääosin naisten) työllistäminen ja heidän perheidensä kokonaisvaltaisen osallisuuden edistäminen ja yhteiskuntaan kiinnittäminen.

Kotoutumiskoulutusten kehittämistyö

Talousarvioesityksessä esitetään, että muun muassa kotoutumisen alkuvaiheen palveluprosessia, ohjausta, monikielistä yhteiskuntaorientaatiota, kieli- ja kotoutumiskoulutusta, kielitaidon testausta sekä palvelujen yhdistämistä kehitetään maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistämiseksi. Uudenmaan ELY-keskuksen tulisi olla tiiviisti mukana tässä kehittämistyössä. Ensi vuoden aikana Uudestamaasta on mahdollisesti tulossa ainut alue, jossa toteutetaan monikielistä yhteiskuntaorientaatiota omana palvelunaan ja sen kehittäminen on otettu huomioon uudessa pääkaupunkiseudun hankinnassa.

Kotoutumiskoulutusten laadun, sisällön ja vaikuttavuuden kehittäminen talousarvioesityksen mukaisesti on ensisijaisesti tällä hetkellä ELY-keskusten tehtävä. Nykyisillä hankintaan suunnatuilla resursseilla tätä kehittämistyötä on mahdotonta tehdä sen vaatimalla laajuudella.

Yksikön päällikkö Jarkko Tonttila

Ryhmäpäällikkö Minna Mattila

Tämä asiakirja KEHA/13796/2022 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/13796/2022 har godkänts elektroniskt

Hyväksyjä Tonttila Jarkko 25.10.2022 10:18

Esittelijä Mattila Minna 25.10.2022 10:16